

COOFICIALITAT I BILINGÜISME A LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA (1933-1939)

per Oriol NADAL BADAL

I. NOTA INTRODUCTÒRIA*

El Patronat universitari neix legalment amb el Decret de constitució de l'1 de juny de 1933 i regeix fins a l'octubre de 1934; passat el «Bienni negre», amb el triomf electoral del Front Popular (Front d'Esquerres, a Catalunya) el febrer de 1936 i el restabliment de les facultats de l'Estatut, el Patronat continuà la seva tasca fins a la derogació de l'Estatut feta pel general Franco des de Burgos el 5 d'abril de 1938 (l'endemà de l'ocupació de Lleida) i l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona el 28 de gener de 1939; la vida acadèmica universitària sofrí de manera directa les conseqüències de la guerra des del mateix moment del seu esclat el juliol de 1936, encara que, de fet, la universitat mai no arribà a tancar. Així, doncs, el període de la Universitat Autònoma de Barcelona, regida per un Patronat universitari, gairebé no arribà ni als dos anys (22 mesos) i, malgrat tot, fou un període d'una enorme transcendència tant per a la vida universitària com per a la llengua i la cultura catalanes. L'ensenyament fou, sens dubte, una de les qüestions prioritàries de la República i, a Catalunya, paral·lelament a la renovació pedagògica, es donà una atenció cabdal a la llengua com mostra el fet que el Consell de Cultura de la Generalitat, a més d'altres ponències i subponències, tingués també un Comitè de la Llengua i l'ensenyament del català als mestres.¹

* Agraieixo molt sincerament i afectuosament a Albert Bastardas el seu mestratge i, sobretot i especialment, el seu entusiasme encomanadís, del qual és fruit aquest treball.

1. El Comitè del Consell de Cultura de la Generalitat fou constituït el 7 de maig de 1931 per Joaquim Xirau (president), Manuel Rueda, Josep Junquera (Girona), Salvador

Alguns aspectes d'aquest període, tot i la seva proximitat, o potser precisament per això, encara són enormement desconeguts, de manera que les vagues referències orals sovint no han fet altra cosa que magnificar-los o, fins i tot, desfigurar-los. Un d'aquests aspectes és, sens dubte, el del comportament lingüístic de la comunitat universitària. Aquest estudi, actualment, encara resta per fer ja que les poques referències es limiten a afirmar l'avenç en l'extensió de l'ús del català per tal de passar, sense més ni més, a tractar de la dictadura franquista. Un exemple ho diu tot: de l'obra de Fabra s'esmenten i s'estudien les seves tres grans obres de 1913, 1918 i 1932 però hom oblida gairebé sempre que Fabra fou precisament el president del Patronat Universitari i que formà part del Comitè de Bilingüisme del Consell de Cultura de la Generalitat.

La situació de cooficialitat i de bilingüisme de la nova universitat suscita qüestions d'índole cultural, política i lingüística que avui són per a nosaltres d'una enorme actualitat. I la sociolingüística, per a la comprensió de la situació actual i per a l'elaboració del disseny de planificació lingüística del futur, necessita conèixer i analitzar-ne les causes, algunes de les quals es troben en l'obra de la Catalunya republicana, que, a més, fou el referent més immediat de la cultura catalana durant els anys de dictadura franquista.

II. LA LLENGUA CATALANA EN ELS ANTECEDENTS IMMEDIATS DEL PATRONAT UNIVERSITARI

a) *La Constitució de la República espanyola*

Un cop proclamada la República el 14 d'abril de 1931, una delegació del Govern provisional de la República espanyola i el Govern provisional de la República catalana entraren en negociacions i acordaren que, dins un marc federal, el nou poder català seria autònom. S'inicià així el període constituent en què la Universitat fou regida per un comissariat universitari² encarregat d'estudiar la manera de portar a la pràctica l'esperit de

Grau (Tarragona), Emili Tost (Lleida), Leonor Serrano, Manuel Ainaud, Joaquim Pellicena, Rosa Sensat, Alexandre Galí, Pompeu Fabra i Cassià Costal, com a vocals.

2. El primer comissariat universitari es constituí el mateix 14 d'abril de 1931 i el formaren els degans de les cinc facultats universitàries (Medicina, Ciències, Farmàcia, Dret, Filosofia i Lletres i Pedagogia), és a dir Josep Xirau, August Pi i Sunyer, Jaume Serra i Hunter, Enric Soler i Batlle i Eduard Fontserè; entre ells elegiren Enric Soler com a rector provisional.

l'Estatut aprovat pel II Congrés Universitari Català; dos dies després, el 16 d'abril, el comissariat acordà d'autoritzar als professors l'ús del català en les seves càtedres sempre que les conveniències d'aquestes no aconsellessin una altra mesura.

El 28 d'abril de 1931 es creà la Diputació Provisional de la Generalitat, la qual designà una comissió per redactar l'avantprojecte d'Estatut de Catalunya.³ La comissió, formada per Jaume Carner, Pere Coromines, Rafael Campalans, Martí Esteve i Antoni Xirau acabà a Núria la redacció de l'Estatut, que fou plebiscitat pel poble català⁴ el 2 d'agost i el 28 fou presentat a les Corts de la República. Durant els debats de l'estiu de 1932, els parlamentaris catalans, entre les reivindicacions d'autonomia cultural de Catalunya, ja tractaren d'una possible autonomia universitària, basant-se en els articles 49 i 50 de la Constitució.

Segons l'art. 49 de la Constitució només l'Estat espanyol pot atorgar els títols acadèmics i professionals i només ell pot establir les proves i els requisits per obtenir-los, també per a aquells que provénen de les regions autònomes. D'altra banda, l'article 50 de la mateixa Constitució dóna a les regions autònomes la facultat per organitzar l'ensenyament en la llengua respectiva segons les facultats de l'Estatut autòndmic. Ara bé, l'art. 50 també establia:

1. L'obligatorietat de l'estudi de la llengua castellana en tots aquells centres creats pel Govern autònom.
2. L'ús del castellà (llengua oficial de la República) per a l'ensenyament en els centres d'instrucció primària i secundària de les regions autònomes.
3. L'ús, també, del castellà en tots els centres docents de l'Estat existents a la regió autònoma com també en els creats de nou per l'Estat.

D'aquesta manera, la regulació de l'ensenyament i de la llengua era establerta, d'una banda, pels articles 49 i 50 de la Constitució de la República Espanyola i, d'una altra, per l'Estatut d'Autonomia.⁵

3. L'endemà, el 29 d'abril, el ministre d'Instrucció Pública, Marcel·lí Domingo, publicà el Decret sobre bilingüisme (vegeu l'apèndix I, text 1) arran del qual es constituí el Comitè de la Llengua.

4. Sovint, hom destaca els resultats electorals d'aquest plebiscit i no és endebades ja que, segons la Generalitat, d'un cens electoral de 792.574 persones, en votaren 598.491, és a dir, una participació del 75%, de les quals 595.205 votaren a favor i 3.286 en contra; els vots afirmatius foren, doncs, un 99,4%; a Barcelona ciutat, les abstencions, els vots negatius, els vots nuls i els blancs sumaren un 38%, mentre que a la resta de la província fou només d'un 15%.

5. No podem oblidar, però, que la Constitució republicana ha estat, en tota la vida

b) *L'Estatut d'Autonomia de Catalunya*

El 6 de maig de 1932 s'iniciaren a les Corts espanyoles els debats parlamentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Amb el fracassat pronunciament del general Sanjurjo el 10 d'agost es palesà un cop més la necessitat de consolidar la República i, per tant, l'Estatut de Catalunya, que fou aprovat per les Corts Constituents el 9 de setembre del mateix any⁶ i signat el dia 15, a Sant Sebastià, pel president de la República Niceto Alcalá Zamora. L'Estatut arribà, però, amb retallades importants: pel que fa a la llengua, el projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya (Estatut de Núria de 1931), declarava que la llengua catalana era la llengua oficial de Catalunya encara que «en les relacions amb el Govern de Madrid serà oficial la llengua castellana», mentre que en el text definitiu de 1932 es deia que «l'idioma català és, com el castellà, llengua oficial de Catalunya».⁷

Així doncs, la Constitució de la Segona República Espanyola i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya establien l'oficialitat del castellà per a tot el territori de la República i, a Catalunya, la cooficialitat també de la llengua catalana.

III. EL CATALÀ SEGONS EL DECRET D'AUTONOMIA I L'ESTATUT UNIVERSITARI

A més de la cooficialitat, l'Estatut, en tractar de les atribucions de la Generalitat (títol II), estableix a l'art. 7 la possibilitat que el Govern

constitucional espanyola, des de la Constitució de Cadis fins a la Constitució de 1978, la que ha estat capaç d'articular d'una manera més audaç i avançada un sistema relativament descentralitzat del poder. Així i tot, és evident que Catalunya pateix l'absència d'una tradició descentralitzadora, la qual cosa encara avui repercuteix enormement en la vida de la llengua catalana. En aquest sentit, crec que són especialment interessants i suggeridores les pàgines que González Casanova dedica a l'estudi jurídic dels debats parlamentaris de l'Estatut, sobretot pel que fa a la consideració de l'Estatut com quelcom atorgat pel Govern central de la República o bé com un pacte entre Catalunya i Espanya; Catalunya com un Estat federat amb una Constitució o bé com una regió autònoma amb un Estatut interior.

6. L'aprovació de l'Estatut per part de les Corts Constituents fou per 314 vots a favor, 100 en blanc i 24 en contra.

7. L'Estatut de Núria emmarcava l'autonomia catalana dins un estat federal mentre que la Constitució republicana abandona el federalisme i l'inscriu dins un estat integral. Així, de considerar la llengua catalana com a llengua oficial de Catalunya l'any 1931, es passà a considerar-la com a llengua cooficial, l'any 1932.

de la República pugui, si la Generalitat ho proposa, atorgar a la Universitat de Barcelona un règim d'autonomia:⁸

«Si la Generalitat ho proposa, el Govern de la República podrà otorgar a la Universitat de Barcelona un règim d'autonomia; en tal cas, aquest s'organitzarà com Universitat única, regida per un Patronat que ofereixi a les llengües i a les cultures castellana i catalana les garanties recíproques de convivència, en igualtat de drets per a professors i alumnes.»⁹

En efecte, el Consell de la Generalitat demanà l'autonomia per a la Universitat de Barcelona,¹⁰ la qual fou concedida i signada l'1 de juny de 1933 per Niceto Alcalá Zamora, president del Govern de la República, i per Fernando de los Ríos Urruti, ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts. Segons aquest text del Decret d'autonomia,

*«El Patronato establecerá el Estatuto de Autonomía de la Universidad, ateniéndose a lo preceptuado en el artículo 50 de la Constitución y en el 7º del Estatuto y garantizando la recíproca convivencia de las lenguas y culturas castellana y catalana en igualdad de derechos para profesores y alumnos, sobre la base del respeto de la libertad de unos y otros a expresarse en cada caso en la lengua que prefieran.»*¹¹

El Patronat mixt el formaren, doncs, onze membres: cinc vocals designats pel Govern de la República (Gregorio Marañón, Américo Castro, Antonio García Banús, Cándido Bolívar i Antonio Trias Pujol); cinc vocals nomenats pel Consell de Cultura de la Generalitat (Pompeu Fabra, Domingo Barnés, August Pi i Suñer, Joaquim Balcells i Josep Xirau); i

8. Tot i la veritable autonomia de la Universitat pel que fa a qüestions com ara el nomenament de professors o la reforma en els plans d'estudi, la Universitat, en virtut d'aquest article 7, servava un íntim lligam jurídic amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Per això, quan l'octubre de 1934 es produí la dissolució del Patronat però no la derogació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya ni la de la Universitat, Joaquim Balcells elevà un recurs davant el Tribunal de Garanties Constitucional, per inconstitucionalitat i per incompetència, segons els articles 22, 28, 29, 30, 54 i 55 de la Llei de 24 de juny de 1933; el règim autònom universitari, basat en l'art. 7 de l'Estatut de Catalunya, quedava constituït com un organisme de règim jurídic intocable mentre no es reformés l'Estatut de Catalunya.

9. Estatut d'Autonomia de Catalunya, art. 7, paràgraf 3r.

10. Les facultats de Filosofia i Lletres de Barcelona i Madrid, en virtut d'un Decret del Ministeri d'Instrucció Pública de 15 de setembre de 1931, ja gaudien d'una certa autonomia per a la seva reorganització.

11. Decret d'Autonomia de la Universitat de Barcelona, art. 5.

el rector de la Universitat, llavors Serra i Hunter (després Bosch i Gimpera), com a vocal nat.¹² El 18 de juliol de 1933 es constituí el Patronat mixt que hauria de regir la nova Universitat.

La primera de les actuacions del Patronat havia de ser, doncs, la d'establir els principis generals que havien de regir la nova universitat i, sobretot, la de dotar-la d'un nou Estatut.¹³ Joaquim Balcells explica el caràcter de la nova universitat en una lletra dirigida a tots els professors universitaris:¹⁴

«Us prego que, en pensar sobre l'esperit i abast que hagi de tenir l'Estatut que anem a redactar, us oblideu totalment d'aquesta universitat, per pensar només en el que ha d'ésser la Universitat *nova*: car no creu el Patronat que sigui missió seva de rejevenir, simplement, aquesta universitat, sinó fer-ne néixer una altra de nova.»

L'avantprojecte d'Estatut universitari fou encomanat a la Comissió Permanent formada per Fabra, Balcells, Castro, García Banús i Trias; la Comissió presentà l'avantprojecte en la sessió del ple del Patronat del 3 d'agost de 1933 i fou aprovat unànimement en la sessió del 18 d'agost.¹⁵ Ara bé, pel que fa a la llengua la Comissió no hagué d'afegir res ja que el Patronat, en la primera de les sessions després de la seva constitució, el 18 de juliol de 1933, havia acordat d'incloure a l'Estatut universitari el principi de cooficialitat i de bilingüisme tot citant textualment el redactat de l'esmentat art. 5è del Decret d'autonomia.

Finalment l'Estatut de la Universitat Autònoma fou aprovat per Ordre del Ministeri d'Instrucció Pública el 7 de setembre de 1933 i pel Consell de Cultura de la Generalitat el 13 de setembre del mateix any.¹⁶

12. Els vocals designats pel Consell de Cultura de la Generalitat foren nomenats pel Decret d'1 de juliol de 1933 i els designats pel Govern de la República pel Decret de 5 de juliol del mateix any, essent el nou ministre d'Instrucció J. Barnés Salinas.

13. El Patronat acordà estudiar els principis generals de la nova universitat en relació amb les propostes d'Estatut redactades anteriorment, és a dir, el del II Congrés Universitari Català del 1919, present d'una manera o altra en tots els estatuts posteriors, el de la mateixa universitat de Barcelona de 1920, el de la Comissaria de la Universitat de 1931, i el del Consell de Cultura de la Generalitat.

14. El 20 de juliol d'aquell any, Joaquim Balcells adreçà a tots els professors de la Universitat de Barcelona una carta en què els demana la seva col·laboració i els seus suggeriments per a la redacció de l'Estatut de la nova universitat (els subratllats són de l'autor).

15. Actes de la sessió plenària del Patronat del 18 d'agost de 1933.

16. Per al text oficial de l'Estatut d'autonomia universitària vegeu la *Gaceta de Madrid*, del 8 de setembre de 1933 i el *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, del 15 de setembre del mateix any.

L'Estatut universitari recollí el principi de la «recíproca convivència» entre la cultura i la llengua catalanes i castellanes:

«La Universidad Autónoma de Barcelona, ateniéndose a lo preceptuado en el artículo 49 de la Constitución de la República, en el 7º del Estatuto de Cataluña y en el 5º del Decreto del 1º de junio de 1933, albergará en recíproca convivencia las lenguas y culturas castellana y catalana en igualdad de derechos para profesores y alumnos, sobre la base del respeto a la libertad de unos y otros a expresarse en cada caso en la lengua que prefieran.»¹⁷

Dins d'aquest marc de bilingüisme, basat en el principi de la «recíproca convivència», qualsevol alumne i qualsevol professor tenien el dret a expressar-se en la llengua que preferessin. Així ho explicava Américo Castro en un text adreçat als alumnes:

«Uno de los puntos más complejos que ha dado origen en el pasado a tristes querellas, nos referimos al idioma, ha recibido una solución definitiva. La Universidad será bilingüe, tanto castellana como catalana, en virtud de una autonomía y libre determinación. La lengua catalana será tan ampliamente cultivada como lo deseen los profesores y alumnos; pero al mismo tiempo, se procurará que la lengua castellana tenga un cultivo igualmente amplio a fin de que este centro de enseñanza no ofrezca aspecto exclusivamente local, poco accesible a otros estudiantes de otras regiones, de otros países de lengua castellana. Ni el catalán ni el castellano han de vivir como lenguas toleradas sino como instrumentos de expresión igualmente digna, igualmente culta, que serán indistintamente usadas. En suma, el bilingüismo de la Universidad se basa en la voluntad libre y sincera de ser bilingüe. La Universidad no realizaría su misión si los catalanes que salgan de ella no poseyeran el dominio completo de la lengua oficial de la República, tanto científica como profesionalmente. Un signo externo de esta voluntad de bilingüismo es el acuerdo de que todos los escritos que emanen de la Universidad se redacten en ambas lenguas.»

17. Estatut de la Universitat Autònoma de Barcelona. Títol Primer. Disposicions Generals, art. 3.

IV. EL BILINGÜISME A LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

a) *Universitat estatal, universitat única catalana o la catalanització de la universitat*

El debat no només se centrà en la possibilitat o impossibilitat de mantenir un règim universitari de bilingüisme¹⁸ sinó que en la seva primera fase se centrà en la manera de dur a terme la catalanització de la universitat, és a dir, ¿cal catalanitzar la universitat de l'Estat o bé cal crear una nova universitat enterament catalana i paral·lela a la castellana de l'Estat? La qüestió portà tot un seguit de discussions i debats tant a nivell intel·lectual com polític, dels quals la premsa en féu un ampli ressò.¹⁹ A més, els debats tampoc no se cenyiren només a la qüestió de la llengua sinó que s'estengueren a d'altres qüestions com la de les relacions entre la Catalunya autònoma i la República espanyola (federalisme, separatisme, autonomia, atribucions i competències de la Generalitat, etc.), la funció universalista i oberta de la missió científica universitària, la possibilitat del tancament localista per raó de la llengua, adscripció catalana o castellana de la cultura feta des de Catalunya, etc.

Des de les pàgines d'*El Matí*,²⁰ es defensà la idea d'una universitat única catalana:

18. El debat sobre el bilingüisme es donava també en altres països europeus des de 1928, any en què se celebrà a Luxemburg el Congrés del Bilingüisme i en el qual es constituí la Comissió Internacional de Bilingüisme, on Catalunya fou representada per Alexandre Galí.

19. Una part important de la premsa castellana i castellanòfila criticà l'intent de la bilingüització de la Universitat, acusà el Patronat de separatista i llançà constants crides a la unitat espanyola. Així ho féren diaris com *El Imparcial*, *La Libertad* o *El Debate*. En aquesta línia destaquen les posicions del Sr. Angulo, corresponsal a Barcelona de *El Debate*, com també les crítiques de Gil Vernet i de Miquel Herrera Besada des de les pàgines de *El Diluvio*. A Catalunya al llarg del 1931 s'establí, a través de la premsa escrita, un diàleg sobre els mitjans per a la catalanització: Rovira i Virgili des de les pàgines de *La Publicitat* (5/XI/1931) defensà l'ús exclusiu del català a la Universitat de Barcelona i criticà les propostes de bilingüisme dels diputats catalans; Ferran Soldevila defensà el bilingüisme com un mitjà més lent i a llarg termini; *El Matí* mostrà sovint la seva disconformitat amb l'Estatut i la convivència de llengües i demanà una universitat plenament catalana (12/IX/1933), com també la catalanització als ensenyaments primari (20/IX/1933) i secundari (4/X/1933). Vegeu un recull dels articles més importants de l'època a l'apèndix II d'aquest estudi.

Sobre la qüestió del bilingüisme i la campanya periodística antipatronat, és especialment interessant una carta que Joan Estelrich, membre del Consell de Cultura de la Generalitat, adreçà el 6 de juny de 1934 al Sr. Vilallonga, diputat valencianista de la CEDA.

20. *El Matí* responia a les declaracions de Fabra tot preguntant-se: «En quina llengua es respondrà a un estudiant català que no parla l'espanyol, en una classe donada per un

«Les nostres aspiracions i els nostres desigs no es concreten en una universitat autònoma on visquin “*en recíproca convivència las lenguas i culturas castellanas y catalana*”, com diu textualment el Decret; nosaltres voldríem i creiem que la immensa majoria dels estudiants catalans pensen igual, una Universitat autènticament catalana, com ja hem dit repetides vegades.»²¹

Agustí Esclasans, des de les pàgines de *La Humanitat* defensà també la universitat única:

«La nova universitat de Barcelona, si realment ha d'ésser autònoma, convé que sigui catalana, però sobretot catalanista [...] la universitat de Barcelona, si realment és autònoma, serà catalanista cent per cent, o no ho serà. I els homes que d'ella surtin, treballaran per Catalunya en català i en catalanista com és de llei i de raó.»²²

Per la seva banda, Rovira i Virgili també criticà la solució del bilingüisme i defensà la creació d'una universitat catalana, paral·lela a la castellana de l'Estat:

«¿No vol dir res el fracàs general del bilingüisme universitari a tots els països on n'ha estat feta la prova?

[...]

Els mateixos elements que condemnen el bilingüisme —des de l'*ABC* a *El Debate*, des del senyor Ortega i Gasset al senyor Royo Villanova— accepten en canvi l'existència d'una universitat catalana. El nostre parer personal és favorable a la solució de la universitat pròpia encara que no poguéssim organitzar totes les facultats de seguida. Ens fem prou càrrec de les dificultats d'aquesta solució. Amb dificultats i tot, la considerem viable.

[...]

La Universitat és —hauria d'ésser— l'ànima mare de la cultura nacional. Les cultures poden conviure; però les ànimes no es poden partir.»²³

professor que no parli català» (*El Matí*, 18 d'octubre de 1933); i el 21 de setembre del mateix any, parlant de la «pretesa igualtat» deia: «No ens fem, doncs, il·lusions de cap mena; mentre Catalunya no tingui la “seva” universitat, totes les altres solucions que s'intentin donar no seran altra cosa que una disfressa del domini que la cultura espanyola vol continuar tenint, costi el que costi, damunt la nostra cultura racial» (*El Matí*, 21 de setembre de 1933).

21. *El Matí*, 12 de setembre de 1933.

22. *La Humanitat*, 22 de setembre de 1933.

23. *La Humanitat*, 17 de febrer de 1935.

L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana manifestà també el seu rebuig a la fórmula del bilingüisme en el Primer Congrés de l'Ensenyança Catalana:²⁴

«Conclusions sobre «Les prerrogatives de la llengua catalana en els moments actuals».

»1. L'escola primària a Catalunya ha d'ésser catalana, és a dir ha de tenir el llenguatge català com a únic llenguatge docent normal.

»Per als alumnes d'una llengua nativa diferent de la catalana ha d'establir-se un règim pedagògic adequat.

»La fórmula del bilingüisme no satisfà les aspiracions de Catalunya, però la fórmula verament nacional justa i científica no pot ésser altra sinó la del català.

»2. L'ensenyament secundari, superior i universitari, ha d'organitzar-se lingüísticament en tal forma que els estudiants puguin seguir tots els cursos i assignatures en llengua catalana.

»L'existència de càtedres donades en llengua distinta de la catalana no ha de perjudicar el dret essencial dels estudiants catalans a rebre tot l'ensenyament en l'idioma propi.

»3. La present situació oficial de l'ensenyament a Catalunya no satisfà les reivindicacions catalanes en allò que pertoca a la instrucció pública. Aquesta hauria de constituir una de les facultats plenament reconegudes a la Generalitat.

»4. La cooficialitat de les llengües catalana i castellana establerta per l'Estatut exterior de Catalunya no ha d'intèrpretar-se en el sentit d'una barreja dels dos idiomes en la vida oficial, ni en la duplicació de documents, ans bé en el sentit d'una lliure tria d'un dels dos idiomes en les corporacions i organismes públics de la nostra terra.»

Altres, i entre aquests el mateix Patronat com a tal, cregueren que el bilingüisme era la millor solució i rebutjaren tant la possibilitat de doblar les càtedres com la de crear a Catalunya dues universitats distintes i separades, una de catalana i una altra de castellana: a) pel que fa a la possibilitat de doblar les càtedres en català i en castellà de seguida es veié la inconveniència ja que a més del cost econòmic i material això significa-

24. El Congrés fou inaugurat al Paraninf de la Universitat i se celebrà els dies 12-14 d'abril de 1936 a l'edifici del Grup Milà i Fontanals. Les conclusions estan signades per Manuel Folguera i Fontanals i per Lluís Bertran i Pijoan (president i secretari respectivament del Consell Directiu de l'associació) i porten data de 17 de juny. Secretaria del Patronat universitari, registre d'entrada núm. 1.118 de 26 de juny.

ria l'existència de dues universitats rivals dins un mateix edifici;²⁵ b) en contra de la universitat doble i en pro del bilingüisme els raonaments esgrimits poden sintetitzar-se en els següents: 1. La universitat de l'Estat es veuria obligada a viure pobrament ja que la majoria d'alumnes anirien a la universitat catalana. 2. La universitat de l'Estat seria una universitat desarrelada dins la Catalunya autònoma, que la consideraria com un quist implantat i seria un focus anticatalà en pugna constant amb la universitat catalana. 3. Una universitat no s'improvisa sinó que és obra del temps, la tradició i els recursos i, davant la manca de recursos i d'homes, organitzar una universitat catalana seria una tasca gairebé impossible.²⁶

El Patronat estava, doncs, disposat a aplicar el principi del bilingüisme en tots els àmbits de la vida universitària. Així ho explicava Pompeu Fabra, president del Patronat, pocs dies abans de començar el curs:

«Hem començat per deixar que cada alumne i cada professor expliquin la seva classe o facin les seves preguntes i exercicis en la llengua que vulguin: castellà o català. Si hi ha un professor castellà que no sap la nostra llengua, donarà les seves classes en castellà. Si hi ha un alumne que no parla el català, parlarà i escriurà en la seva llengua i se li contestarà igual.»²⁷

b) *Els serveis administratius i les proves d'ingrés*

El Patronat prengué, doncs, certes mesures per tal de complir el principi del bilingüisme i així acordà que:

«Tots els documents i comunicacions que es bescanviïn entre els diversos organismes de la Universitat siguin redactats per duplicat en català i en castellà».²⁸

A més, la nova Universitat establí unes proves d'ingrés per als nous alumnes: unes proves comunes per a tots i unes proves especials segons

25. Així ho defensà Trias i Pujol a l'enquesta esmentada abans feta el 1934 per la *Gaceta Médica Española*.

26. Aquests mateixos raonaments foren exposats per Josep Deulofeu i Poch, degà de la Facultat de Farmàcia, en una conferència pronunciada a l'Ateneu Barcelonès el 22 d'abril de 1932: *A propòsit de la catalanització de la Universitat de Barcelona*, text mecanografiat en castellà.

27. *L'Opinió*, 17 d'octubre de 1933.

28. Acta de la sessió plenària del Patronat del 4 de març de 1934.

la Facultat en què volien ingressar. Les proves comunes eren eliminatòries i, pel que fa a la llengua, consistirien en:

1. Per a tots els alumnes, interpretar i explicar per escrit (dues hores) en castellà un text en castellà i traduir per escrit un text francès, anglès o alemany d'una obra elegida per l'alumne i,
2. Per als alumnes no catalans, interpretar i explicar per escrit (dues hores) un text català.²⁹

L'examen d'ingrés s'aplicà per primer cop per al curs 1933-1934. Per tal de facilitar la direcció de les proves es feren dues llistes, una per als aspirants catalans i una altra per als castellans i, en aquest sentit, la memòria d'aquells primers exàmens explica els primers problemes, entre ells el cas d'uns aspirants nascuts a Mallorca i d'altres de nascuts a Catalunya però de parla familiar castellana que constaven inscrits en les llistes d'aspirants catalans. Així mateix, la memòria provisional sobre els exàmens d'ingrés de juny-juliol de 1934, feta pel director de les proves de lletres, Lluís Pericot, constata, a més de la gran deficiència dels aspirants en francès i llatí, els avantatges dels aspirants castellans, per als quals «l'exercici es redueix a una senzilla traducció del català al castellà, cosa que té per a ells tan poca dificultat que obtenen generalment una puntuació alta; els catalans, en canvi, han de fer un comentari en català que els sol donar ocasió, a causa de llur preparació deficient en la nostra llengua, a fer nombroses faltes d'ortografia i quasi mai arriben a les puntuacions dels castellans [...]»

Pericot proposà llavors que els alumnes castellans fessin com els catalans, és a dir, la traducció i un comentari del text traduït. Sembla, però, que aquesta proposta mai no es portà a terme.

Davant d'aquestes proves alguns objectaren la seva inconstitucionalitat basant-se en l'art. 4t. de la Constitució de la República Espanyola, segons la qual:

«El castellano es el idioma oficial de la República. Todo español tiene obligación de saberlo y derecho de usarlo, sin perjuicio de los derechos que las leyes del Estado reconozca a las lenguas de las provincias o regiones.

«Salvo lo que se disponga en leyes especiales, a nadie se podrá exigir el conocimiento de ninguna lengua regional.»

Davant d'això el Patronat explicà que la Universitat Autònoma de Barcelona era una de les excepcions ja incloses en l'enunciat del mateix

29. Acta de la sessió plenària del Patronat de l'1 d'agost de 1933.

article 4t., car la Universitat, com a institució autònoma, es regia per un estatut propi; a més, els alumnes no catalans podien ajornar aquesta prova de català durant un any, transcorregut el qual podrien sol·licitar una pròrroga per a un altre any;³⁰ d'altra banda a l'examen d'ingrés s'exigeix de tots els alumnes el coneixement perfecte del castellà.³¹

c) *Les sessions del Ple del Patronat. El cas d'Américo Castro*

La gran qüestió en el si del Patronat era, en definitiva, determinar quin havia de ser el *modus operandi* per tal de servir el precepte estatutari del bilingüisme:³² o bé interpretar amb cautela el precepte estatutari mitjançant una reglamentació per a l'ús de cada idioma per tal d'arribar a un equilibri numèric o bé reconèixer amb decisió el dret a l'ús lliure de qualsevol de les dues llengües en qualsevol moment.

En aquest estat de coses, els professors catalans empenen el català i els no catalans, el castellà, essent els catalans la major part a favor del català. En efecte, l'ús del català s'havia convertit en un símbol del nou règim de llibertat davant la tirania del poder central i per això els membres catalans del Patronat creïen que, transcorreguts els primers anys d'eufòria, el castellà tornaria a ser emprat i que, mentrestant, l'única mesura que calia prendre era la d'assegurar un cert nombre de professors de parla materna castellana.

L'únic cas rellevant que suscità la qüestió de la llengua en el si del Patronat i, fins i tot, en el si de la Universitat Autònoma, fou el cas d'Américo Castro. Amb tot, crec que mai no podem oblidar un fet essencial: Castro fou un intel·lectual castellà polèmic, si es vol, o fins i tot poc diplomàtic però mai no fou contrari ni a Catalunya ni a la llengua i la cultura catalanes. De fet, Castro havia estat un dels membres d'aquell grup d'intel·lectuals castellans que, units per l'esperit altament intel·lectual, progressista i liberal de la Institución Libre de Enseñanza, després de la dic-

30. Amb tot, sembla ser que en el curs 1934-1935 només un 20% d'alumnes no catalans demanaren l'ajornament per un any de la prova de català.

31. «No sols no es persegueix l'idioma castellà —diu Joan Estelrich en la carta de 1934 a Vilallonga— a la Universitat de Barcelona, sinó que és l'única cosa de tot Espanya que l'exigeix (ben entès: l'exigeix "prèviament" a l'entrada en ella). Tant és així que alguns estudiants, per evitar aquest examen d'ingrés, on sabien que una falta d'ortografia castellana podria valdre'ls un suspens, emigraren.»

32. «Dos lenguas y dos culturas», dins *La autonomía de la Universidad de Barcelona*, Barcelona, 1935, pàg. 23.

tadura, manifestaren clarament la seva adhesió i defensa de la llengua i la cultura catalanes.³³

Sigui com sigui, Castro exposa al Patronat el temor a la descastellanització,³⁴ ja que segons ell el Patronat no ha seguit cap criteri per tal de garantir el bilingüisme a la Universitat i exposa que la Universitat Autònoma de Barcelona prepara professionals per exercir en tot l'àmbit nacional i que, per tant, hauran de dominar el castellà o, en cas contrari, la Universitat o l'Estat haurà de fer que aquests professionals adquireixin un títol vàlid només per al territori català:

«[...] en el caso de que un alumno de la universidad de Barcelona posea una buena cultura científica y profesional, que no pueda manejar suficientemente si no en catalán? Entonces, si hemos de ser leales con nosotros y con el criterio de la libertad que ha inspirado la creación del Patronato, entonces sólo cabe una cosa, y es que la Universidad expida un título (o pida al Estado que lo expida) válido únicamente para ejercer las profesiones dentro del territorio catalán.»

En aquella mateixa sessió Pi i Sunyer contesta Castro afirmant que en essència està d'acord amb tot el que ha dit però que en el fons la proposició de Castro té quelcom de contrari a la llibertat ja que tracta d'imposar l'ús del castellà; Xirau i Balcells, per la seva banda, esmenten que la presència del castellà resta garantida en els cursos de llengua i cultura castellanes de la Facultat de Filosofia i Lletres.

L'endemà, en la sessió del 5 de gener, Castro resumeix en aquests termes la ponència del dia anterior:

«La única duda es si abandonando a la espontaneidad actual el uso de una u otra lengua se logrará mantener el conocimiento de la lengua castellana en el grado de perfección necesario para que pueda hablarse, con motivo, de que la universidad es bilingüe.»³⁵

33. En aquest sentit, l'octubre de 1934, Balcells adreça un escrit a Castro en què a més d'explicar els fets d'octubre i la presència de membres del Patronat a «Palestra» diu: «*nuestra discrepancia no radicaba en el objetivo a alcanzar. La discrepancia consistía en el modus operandi.*»

34. Castro es pregunta: «*¿Cuántos profesores serán necesarios para que el cultivo de las dos lenguas esté equilibrado, no sólo en cantidad, sino lo que es más importante, en calidad científica y pedagógica?*» (Text mecanografiat i datat el 26 de desembre de 1933, llegit per Américo Castro en la sessió plenària del Patronat del 4 de gener de 1934.)

35. Acta de la sessió plenària del Patronat del 5 de gener de 1934.

A partir d'aquest moment Castro es troba fent, davant els altres membres del Patronat, un paper d'opositor que ell mai no havia volgut. Les relacions s'enterboleixen de tal manera que el 14 de febrer escriu al president, Pompeu Fabra, per comunicar-li la seva voluntat de dimitir.

En la sessió plenària del 4 de març Castro llegeix un altre escrit i reitera la seva preocupació per la coexistència de la llengua i la cultura catalanes i castellanes i afirma que va ser un error basar la qüestió lingüística en el principi de *convivència* en comptes de fer-ho en el de *coexistència*. Castro es mostra, doncs, contrari a l'espontaneïtat per a la solució del problema i creu que caldria actuar d'una manera més activa i reitera que si la descastellanització és segura, llavors caldrà o bé que els alumnes demostrin el seu domini del castellà o bé que els títols de la Universitat de Barcelona no siguin reconeguts. En les sessions següents (la del 5 de març i sobretot la del 31 d'abril) Castro s'enfronta cada cop més amb el Patronat afirmant que aquest incompleix una de les funcions essencials estatals de la Universitat de Barcelona:

«El Patrono que suscribe renueva su observación acerca del incumplimiento de las funciones propiamente estatales por parte de la Universidad de Barcelona. Según las estadísticas formadas por el Patronato, el uso de la lengua castellana ha experimentado un considerable descenso entre los profesores y docentes nombrados por el nuevo régimen, incluso en Farmacia, Ciencias y Derecho, donde todavía cuenta el castellano con muchos cultivadores entre los profesores del régimen anterior. Como el hecho aludido señala el rumbo del porvenir, es necesario llamar la atención sobre tan importante hecho, que pone en grave riesgo el cumplimiento de una de las esenciales funciones estatales de la Universidad Autónoma de Barcelona, a saber, el cultivo de la lengua castellana, dentro del más alto centro de enseñanza de Cataluña.»³⁶

El dia següent, el 14 d'abril, adreçant-se a Fabra, Castro afirma ja que, davant d'aquest estat de coses, preferiria la separació de dues universitats, la catalana de la Generalitat i subvencionada per la Generalitat i la castellana, de l'Estat:

«Dejar al arbitrio de las circunstancias una cuestión tan grave como la de la lengua que ha de hablarse en una universidad que se dice del Estado, no se le ocurre más que a un grupo de «gagas». Si quieren usar sin restricciones el catalán, en buena hora sea; pero que se haga entonces en una universi-

36. Text del 13 d'abril de 1934, manuscrit i signat per Américo Castro.

dad catalana, pagada por Cataluña, con todas las FNEC que se quieran [...]»³⁷

Fabra contesta, el 26 d'abril, que ell també dimitiria si pensés que l'Estatut universitari és una farsa o si cregués que el Patronat no el pretingués complir: Fabra, però, ofereix a Castro la possibilitat d'entrar en negociacions i discutir una possible modificació de l'Estatut. Castro, per la seva banda, contesta que no pretén de reformar allò que l'Estatut diu sobre la llengua i el bilingüisme sinó que es conformaria amb una interpretació cordial d'aquest punt per part del Patronat, una interpretació que es proposés:

«...no hacer retroceder indefinidamente el cultivo del castellano en la Universidad, que así se vacía de su sustancia estatal»³⁸.

Mitjançant la correspondència privada, Américo Castro havia fet saber en diverses ocasions al president del Patronat, Pompeu Fabra, del mes de febrer ençà i, sobretot, durant el més d'abril, la seva voluntat de dimitir. La seva dimissió fou finalment acceptada pel ministre d'Instrucció Pública,³⁹ llavors Filiberto Villalobos González, el 31 de maig, i tot i que s'havia parlat de Salvador de Madariaga com a possible substitut de Castro en el Patronat, la seva vacant mai no va ser ocupada.

Cinc mesos després, quan arran dels fets del 6 d'octubre es produí la derogació del Patronat i la creació d'un comissariat,⁴⁰ Antoni Trias plantejava la incertesa d'aquest estat de bilingüisme que, en aquells mo-

37. Carta del 14 d'abril de 1934, mecanografiada i signada.

38. Aquests dos textos que acabem de citar (cartes d'Américo Castro del 13 i del 26 d'abril) presenten dues identificacions enormement simptomàtiques: per una banda s'identifiquen els cultivadors del castellà amb els professors de l'antic règim i, per una altra, el cultiu del castellà a la Universitat amb la seva substància estatal.

39. Vegeu la *Gaceta de Madrid* del 2 de juny de 1934; *El Sol*, de 4 de juny de 1934: «*Por qué ha dimitido D. Americo Castro del cargo de miembro del Patronato de la Universidad de Barcelona. "El porvenir del castellano —nos dice— como instrumento de alta cultura dentro de la universidad corre grave peligro"*».

40. El 6 d'octubre, amb la proclamació de l'Estat Català, alguns membres del Patronat (Fabra, Bosch i Gimpera, Xirau i Antoni Trias) juntament amb els membres del Govern català, foren empresonats als vaixells «Ciudad de Cádiz» i «Uruguay»; el president accidental, el coronal Jiménez Arenas, suspengué de càrrec i sou Pompeu Fabra, director de la càtedra superior de català, acusat de rebel·lió militar (Causa 345, de 1934. *Butlletí Oficial de la Generalitat*, de 27 de novembre). Pel Decret d'1 de novembre de 1934 es derogà el Patronat i es nomenà un comissari general de l'ensenyament a Catalunya (Ramón Pietro Bances) que assumí interinament les funcions del Patronat.

ments, era encara un experiment completament inèdit del qual no s'havien pogut presenciar ni les primeres fases. Segons ell, podia succeir o bé que un cop legalitzat l'ús del català i passats els primers anys, el castellà tornés a ser emprat; que, mantenint-se la possibilitat d'usar el castellà sempre que es vulgués, es donés un progressiu domini del català i, per tant, un avenç en la normalització adreçada en darrer terme a una substitució del castellà; o bé que es mantingués establement un bilingüisme concretat en una convivència real entre dues llengües i dues cultures.⁴¹

d) *L'ús del català entre el professorat i l'alumnat universitaris (1931-1934). Dades estadístiques*

Durant aquests anys, el Patronat només rebé tres «queixes» sobre la llengua emprada a les classes:

a) El 31 de juliol de 1933, és a dir, pocs dies després de la constitució del Patronat, aquest rebé una comunicació de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC) en què se sol·licitava que fos exigít el coneixement i l'ús del català a professors i alumnes en llurs activitats universitàries.

b) Un grup d'alumnes de la Facultat de Ciències s'adreçà al Patronat i plantejà el fet que la matèria de Química General era una matèria doble car la donaven un professor numerari i un auxiliar, però tots dos en castellà; els alumnes demanaren que se'n fes una en castellà i l'altra en català; i

c) Un altre alumne de Medicina exposà que, de les cinc assignatures que feia, només una era en castellà.

L'argumentació que el Patronat oferí en aquestes ocasions fou indefectiblement la mateixa: el Patronat ha de sotmetre's a allò que preceptuen l'article 49 de la Constitució, l'art. 7 de l'Estatut de Catalunya, l'art. 5è. del Decret d'autonomia universitària i l'art 3r. de l'Estatut Universitari; és a dir, ni el Patronat ni ningú no pot vulnerar el dret de tot professor o alumne a emprar en cada cas una o altra llengua. En aquest sentit, Antoni Trias, en una enquesta sobre la Universitat Autònoma, deia:

*«[...] nuestro deber de patronos radicaba precisamente en observar una absoluta inhibición sin que jamás se nos pudiera tachar por ello de parcialidad ni de pasividad culpable».*⁴²

41. Antoni Trias, *Gaceta Médica Española*, op. cit.

42. Enquesta feta per la *Gaceta Médica Española* poc després de la dissolució del Patronat arran dels fets d'octubre de 1934. Antoni Trias, vocal del Patronat i catedràtic

TAULA 1. ALUMNES SEGONS EL SEXE MATRICULATS A LA UNIVERSITAT DE BARCELONA DURANT ELS CURSOS ACADÈMICS ENTRE 1931 I 1936.

FACULTATS	CURSOS	Nacionals			Estrangers			Total general			Acabat estudis		
		H	D	T	H	D	T	H	D	T	H	D	T
Ciències	1931-32	781	75	856	33	2	35	814	77	891	7	4	11
	1932-33	920	72	992	39	2	41	959	74	1.033	22	2	24
	1933-34	494	31	525	27	3	30	531	24	555	39	5	44
	1934-35	344	40	384	14	4	18	358	44	402	9	1	10
	1935-36	354	48	402	7	1	8	361	49	410	24	4	28
Dret	1931-32	927	15	942	—	—	—	927	15	942	77	1	78
	1932-33	1.442	12	1.454	2	—	2	1.444	12	1.456	157	3	160
	1933-34	457	13	470	2	—	2	459	13	472	84	4	88
	1934-35	406	13	419	1	—	1	407	13	420	186	4	190
	1935-36	382	10	392	—	—	—	382	10	392	142	6	148
Farmàcia	1931-32	406	59	465	13	3	16	419	62	481	42	9	51
	1932-33	458	82	540	15	2	17	473	84	557	63	13	76
	1933-34	209	49	258	5	2	7	214	51	265	80	14	94
	1934-35	182	46	228	4	1	5	186	47	233	31	4	35
	1935-36	252	65	317	5	1	6	257	66	323	82	18	100
Filosofia i Lletres	1931-32	160	42	202	2	2	4	162	44	206	17	2	19
	1932-33	106	59	165	8	3	11	114	62	176	12	7	19
	1933-34	120	23	143	1	1	2	121	23	144	6	2	8
	1934-35	95	113	208	3	—	4	98	114	212	5	4	9
	1935-36	127	164	291	—	2	2	127	166	293	2	3	5
Medicina	1931-32	1.461	34	1.496	89	6	95	1.550	40	1.590	145	6	151
	1932-33	1.373	38	1.411	90	4	94	1.463	42	1.505	134	6	145
	1933-34	717	16	733	48	3	51	765	21	786	71	5	76
	1934-35	654	14	668	20	3	23	674	17	691	56	2	58
	1935-36	651	23	674	32	4	36	783	27	810	123	1	124

Font: Arxiu General Històric Universitari. Universitat de Barcelona.

TAULA 2. NOMBRE D'ALUMNES CATALANS I NO CATALANS DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA DURANT ELS CURSOS 1932-33 I 1933-34.

FACULTAT	OFICIALS L·LIURES	CURS 1932-33		CURS 1933-34		TOTALS	
		CATALANS	NO CATALANS	CATALANS	NO CATALANS	1932-33	1933-34
FILOSOFIA i LLETRES	OFICIALS	132	18	190	29	150	176
	L·LIURES	22	4			26	219
DRET	OFICIALS	443	118	404	135	561	958
	L·LIURES	294	103			397	539
CIÈNCIES	OFICIALS	675	88	421	92	763	961
	L·LIURES	165	33			198	513
MEDICINA	OFICIALS	859	291	693	135	1.150	1.470
	L·LIURES	241	79			320	826
FARMÀCIA	OFICIAL	334	60	226	28	394	568
	L·LIURES	139	35			174	254
TOTALS		3.304	829	1.934	417	4.133	2.351

-- TOTAL D'ALUMNES OFICIALS DEL CURS 1932-33 = 3.018.

-- TOTAL D'ALUMNES MATRICULATS EL CURS 1933-34 = 2.351

Font: Elaboració pròpia. En el curs 1933-34, primer curs de la Universitat Autònoma, se suprímí la figura de l'alumne lliure i, per tant, tots els alumnes eren oficials.

TAULA 3. PROCEDÈNCIA DELS ALUMNES DEL CURS 1932-33

FACULTAT	T. Alumnes oficials	Principat	València	Balears	% catalans	Altres
Medicina	1.150	786	23	50	74,69	291
Filosofia i Lletres	150	?	?	?	?	18
Farmàcia	394	298	11	4	79,44	28
Ciències	763	609	34	37	89,12	126
Dret	561	436	5	7	79,85	113

Font: Elaboració pròpia.

TAULA 4. NOMBRE D'ASSIGNATURES DONADES EN CATALÀ O EN CASTELLÀ A LES CINC FACULTATS DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

FACULTATS	En català	En castellà
Medicina	22	18
Filosofia i Lletres	65	45
Farmàcia	3	9
Dret	15	20
Ciències	19	38
Totals	124	130

Font: Elaboració pròpia.

de Clínica Quirúrgica, tractà en aquella ocasió de quatre qüestions: la supressió de l'ensenyament lliure, el sistema de selecció del professorat, el mètode de treball a la Facultat de Medicina i la qüestió del bilingüisme.

Pel que fa als professors, l'article 7 del Decret d'autonomia i l'article 76 de l'Estatut Universitari oferien als professors de l'antiga Universitat que no estiguessin d'acord amb la nova situació autonòmica la possibilitat de demanar l'excedència, la qual els seria concedida amb la totalitat del sou mentre no poguessin ocupar una plaça vacant en una altra universitat o institució. Posteriorment, el gener de 1934, el Patronat modificà l'article 76 afegint que si al catedràtic numerari no li interessés la primera vacant disponible, aquest passaria a ser excedent voluntari i rebria el mateix sou mentre no entrés en una altra universitat. El fet és, però, que amb l'autonomia universitària no marxà ni cap professor ni cap antic catedràtic, amb l'excepció d'un de sol que marxà per raons extrauniversitàries.

El pas de la Universitat de 1932 a la de 1933 no representà, doncs, cap canvi lingüístic pel que fa al nombre d'alumnes (taula 1). Del curs 1932-1933 al curs 1933-1934 la Facultat de Medicina passà de 1.470 a 826, la de Farmàcia, de 568 a 254 i la de Ciències de 961 a 513. Aquesta davallada fou deguda, en primer lloc, a la supressió en el curs 1933-1934 dels alumnes lliures i, en segon lloc, al temor d'alguns alumnes que, davant les proves d'ingrés, preferiren demanar el trasllat a una altra universitat.

La presència d'estudiants catalans era ja major en el curs 1932-1933 de manera que, en el curs 1933-1934, tot i que el nombre d'aquests no havia experimentat un canvi substancial (taules 2 i 3), amb l'estat de bilingüisme, l'extensió en l'ús del català parlat augmentà considerablement, com també augmentà l'ús del català escrit en els textos universitaris però sempre duplicats en català i castellà. Entre els professorat l'ús del català estava més estès entre les aules de les facultats de Filosofia i Lletres i de Medicina mentre que el castellà mantingué la seva presència a Farmàcia, Dret i Ciències (taula 4).

CONCLUSIONS

Tota la universitat espanyola havia estat regida per la Llei general d'Instrucció pública de 1857 (Llei Moyano) segons la qual totes les universitats tenien un mateix règim i una mateixa i determinada organització. L'adveniment de la II República representà per a la Universitat de Barcelona un canvi essencial adreçat a l'assoliment de la seva doble missió de formació professional i de recerca i investigació científiques; un reviscolament que, de fet, mai no s'ha tornat a produir. I no hi ha dubte que un factor cabdal d'aquest tomb fou el nou marc polític i universitari establert per la Constitució espanyola, l'autonomia de Catalunya i l'autonomia universitària.

Entre les reformes (organització de nous plans d'estudi, supressió de l'alumne lliure i exigència de l'escolaritat, creació de nous seminaris i noves biblioteques, etc.), la Universitat es plantejà la qüestió de la seva catalanitat i, per tant, la necessitat de la catalanització lingüística. La institució universitària, regida des del 18 de juliol de 1933 per un Patronat mixt, inicià un procés de catalanització basat en la cooficialitat legal del català, que cristal·litzà en la fórmula del bilingüisme. Així, la catalanització universitària s'establí, tant per a les comunicacions institucionalitzades com per a les interpersonals, segons el principi estatutari de la «recíproca convivència».

Hi ha, però, tres factors que són els que —segons el meu parer— determinaren el futur —si més no el futur immediat—, a favor de la catalanització d'aquest programa. Primer: les persones de llengua primera catalana tenien —per motius històrics evidents— coneixement del castellà, alhora que el català, per la seva proximitat lingüística amb el castellà, era après fàcilment pels individus de llengua castellana; segon: el marc jurídic de la llengua, tot i que havia estat àmpliament retallat, era un marc que permetia que el català s'introduís de manera efectiva en l'ensenyament universitari com també en els ensenyaments primari i secundari; i tercer: el català fou fermament i directament afavorit per les institucions político-administratives de la Generalitat i per les institucions culturals catalanes. Aquests tres fets crec que possibilitaren que el comportament generalitzat en les intercomunicacions personals del catalanoparlants davant d'un castellanoparlant no fos el de l'abandonament sistemàtic de la llengua pròpia.

Pel que fa als professors i als alumnes castellans, aquests, podrien continuar utilitzant la seva llengua mentre que, els professors catalans, que fins llavors havien emprat el castellà, tornaren a utilitzar el català. L'avenç per al català es produí, en definitiva, tant en el nivell institucionalitzat com en el nivell interpersonal, la qual cosa és confirmada per les estadístiques. D'alta banda, parlar d'avenç lingüístic tot referint-se a l'autonomia universitària permet de parlar amb tota llei d'un període de normalització lingüística.

Tot plegat mostra, doncs, que la Universitat estava experimentant un procés de catalanització profund. Un procés que certament es preveia de llarga durada i del qual encara no se'n coneixien els primers resultats. Amb tot, era un procés que, sense la intervenció de circumstàncies extraordinàries, hauria estat irreversible; un procés tant cultural com lingüístic d'enormes repercussions.

Com a centre d'alta cultura, la Universitat Autònoma fou un dels motius que desencadenà un debat socio-cultural profund i complex; un debat

polièdric de múltiples qüestions i, entre aquestes, la consideració de la llengua com a signe natural d'identitat dels múltiples aspectes de tota una cultura. En aquest sentit, Ramon Prieto Bances, comissari d'Ensenyament, en el seu informe de 1934 citava les paraules que anys abans havia pronunciat Sbert davant les Corts durant els debats parlamentaris de l'Estatut:⁴³

«La cultura catalana es tan española como cualquier otra cultura, si es que admitís la denominación de cultura en vez de sustituirla por la de lengua. No existe la lucha de las que se han llamado dos culturas, sino de dos lenguas.»

Resulta, però, simptomàtic el fet que aquest debats sobre la identitat cultural catalana i els seus signes fossin debats que, amb el temps, s'esvaïssin progressivament en la mesura que el procés de normalització cultural i lingüística era més efectiu i més real.

Finalment, tot quedà altra cop estroncat quan amb el desenllaç de la Guerra Civil, Catalunya perdé, per la força de les armes, la llibertat i les institucions de govern i patí la repressió de la llengua en tots els nivells de la vida pública, com l'Administració i l'ensenyament.⁴⁴ Però així i tot, la magna obra pedagògica, cultural i, és clar, catalanista, que ens llegaren els prohoms de la vida cultural catalana dels anys trenta ha estat, i crec que en molts sentits continua essent, un referent necessari.

43. Memòria de Ramon Prieto Bances, comissari general d'Ensenyament a Catalunya (desembre de 1934).

44. Vegeu les circulars del 6 de setembre de 1939 i del 28 de juliol de 1949 de Wenceslao González Oliveros, governador civil de Barcelona i la circular del 6 de maig de 1939 de J. Iniesta, inspector en cap dins l'obra de Jordi Galofré, *Documents de Catalunya. Recull de textos històrics*, Generalitat de Catalunya-Barcelona, 1992, edició commemorativa del Centenari de les Bases de Manresa.

APÈNDIX I: LA LLENGUA EN ELS TEXTOS AUTONÒMICS
(SELECCIÓ DE TEXTOS. 1931-1933)

1. DECRET SOBRE LA LLENGUA DEL GOVERN PROVISIONAL DE LA REPÚBLICA (MARCELINO DOMINGO Y SANJUÁN, 29 D'ABRIL DE 1931)

«Art. 1

Queden derogades totes les disposicions dictades des del 13 de setembre del 1923 contra l'ús del català a les Escoles primàries.

»Art. 2

A les Escoles maternals i de pàrvuls de Catalunya l'ensenyament es farà exclusivament en la llengua materna, catalana o castellana.

»Art. 3

A les Escoles primàries l'ensenyament es farà també en llengua materna, castellana o catalana, i a partir dels vuit anys s'ensenyarà als alumnes catalans el coneixement i pràctica de la llengua espanyola, a fi d'aconseguir que la parlin i escriguin amb tota la correcció.

»Art. 4.

Es faculta la Universitat de Barcelona perquè mitjançant el seu Seminari de Pedagogia, juntament amb els organismes que vetllen per l'obra de cultura de la Generalitat de Catalunya, el Consell d'Inspecció Primària i el Patronat Escolar de Barcelona organitzi cursos de perfeccionament amb la finalitat de donar unitat a l'obra de l'Escola Primària i aplicació articulada i eficaç d'aquest Decret, evitant de pertorbar el dret dels professors ja nomenats.

»Article addicional

En atenció als motius determinants d'aquest Decret, ja que es justifica en un altre territori de l'Estat la mateixa necessitat que a Catalunya i formulada la petició, el Govern resoldrà aplicant l'esperit dels articles anteriors, en harmonia amb la difusió i circumstàncies de l'idioma respectiu.»

2. CONSTITUCIÓ DE LA REPÚBLICA ESPANYOLA (1931)

«Capítulo Preliminar *Disposiciones generales*

»Art 4

El castellano es el idioma oficial de la República. Todo español tiene obligación de saberlo y derecho de usarlo, sin perjuicio de los derechos que las leyes del Estado reconozcan a las lenguas de las provincias o regiones.

»Salvo lo que se disponga en leyes especiales, a nadie se podrá exigir el conocimiento ni el uso de ninguna lengua regional.»

«Título III

Derechos y deberes de los españoles

Capítulo segundo: Familia, Economía, Cultura

»Art. 50

Las regiones autónomas podrán organizar la enseñanza en sus lenguas respectivas de acuerdo con las facultades que se conceden en sus estatutos. Es obligatorio el estudio de la lengua castellana, y ésta se usará también como instrumento de enseñanza en todos los centros de instrucción primaria y secundaria de las regiones autónomas. El Estado podrá mantener o crear en ellas instituciones docentes de todos los grados en el idioma oficial de la República [...]»

3. PROJECTE D'ESTATUT D'AUTONOMIA. ESTATUT DE NÚRIA (1931)

Després de la proclamació de la República espanyola s'elaborà el primer projecte d'Estatut d'Autonomia per a Catalunya, l'Estatut dit de Núria, que fou plebiscitat pel poble català el 2 d'agost de 1931.

«Art. 5

La llengua catalana serà l'oficial a Catalunya, però en les relacions amb el Govern de Madrid serà oficial la llengua castellana.

»L'estatut interior de Catalunya garantirà el dret dels ciutadans de llengua materna castellana a servir-se'n personalment davant dels tribunals de justícia, i davant els òrgans de l'Administració.

»Així mateix, els ciutadans de llengua materna catalana tindran dret d'usar-la en llurs relacions amb els organismes de la República a Catalunya.

»Art. 31

A totes les escoles primàries de Catalunya serà obligatori l'ensenyament de l'idioma castellà. La Generalitat de Catalunya mantindrà escoles primàries de llengua castellana en tots els nuclis de població on, segons el darrer trienni, hi hagi un mínim de quaranta infants de llengua castellana. En aquestes escoles s'ensenyarà la llengua catalana.»

4. PROJECTE D'ESTATUT DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA (1931)

Ponència del Comissariat nomenat pel president de la Generalitat de Catalunya i pel ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts del Govern de la República espanyola. El Comissariat estava format per Enric Soler, Eduard Fontserè, August Pi i Sunyer, Jaume Serra i Hunter, Ramon Casamada i Josep Xirau i Palau (26 de maig de 1931).

Aquest projecte d'Estatut té com a base l'Estatut elaborat pel II Congrés Universitari Català de 1919 i així s'ha conservat inalterat l'art. 32 del projecte de 1919 (ara art. 6) que cita textualment les paraules que Francesc Layret pronuncià en la seva ponència al Congrés Universitari; els articles 33 i 34 de l'antic projecte (ara art. 7 i 8) han estat modificats.

«Títol II *Catalanitat de la Universitat*

»Art. 6

La Universitat ha d'ésser abans que tot un òrgan propulsor de la cultura catalana. Aquesta catalanitat, més que en singularitzar-se, ha de consistir a aportar l'esforç i l'esperit del poble català al patrimoni espiritual de la Humanitat.

»Art. 7

La llengua pròpia de la Universitat de Barcelona és la catalana, però la castellana, per ésser així mateix llengua de l'Estat espanyol, serà també considerara llengua de la Universitat.

»Art. 8

Podran, malgrat el disposat en l'article anterior, donar-se ensenyaments en altres llengües, sempre que la Junta Universitària ho consideri convenient.»

La Societat Catalana de Pediatria fou una de les institucions consultades per a l'elaboració d'aquest projecte i la seva proposta fou publicada en el *Butlletí de la Societat Catalana de Pediatria* (Any IV, núm. 2, 2n. trimestre de 1931); i en la Junta General extraordinària del dia 3 de juliol de 1931 acordà de proposar els redactats següents:

«Art. 7

La llengua oficial de la Universitat de Barcelona és la catalana.

»Art. 8

Malgrat el disposat en l'article anterior podrà usar-se la llengua castellana, així com altres llengües, sempre que la Junta Universitària ho consideri convenient.»

5. ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA (1932)

«Títol I

Disposicions generals

»Art. 2

L'idioma català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya. Per a les relacions oficials de Catalunya amb la resta d'Espanya, així com per a la comunicació de les autoritats de l'Estat amb les de Catalunya, la llengua oficial serà el castellà.

»Tota disposició o resolució oficial dictada dins de Catalunya haurà d'ésser publicada en els dos idiomes. La notificació es farà també en la mateixa forma, cas de sol·licitar-ho la part interessada.

»Dins del territori català, els ciutadans, qualsevol que sigui llur llengua materna, tindran dret a elegir l'idioma oficial que prefereixin en les seves relacions amb els Tribunals, autoritats i funcionaris de totes classes, tan de la Generalitat com de la República.

»A tot escrit o document judicial que es presenti davant dels Tribunals de Justícia, redactat en llengua catalana, haurà d'adjuntar-se la seva

corresponent traducció castellana, si així ho sol·licita alguna de les parts.

»Els documents públics autoritzats pels fedataris a Catalunya podran redactar-se indistintament en castellà o en català i obligadament en una o altra llengua a petició de la part interessada. En tots els casos, els respectius fedataris públics expediran en castellà les còpies que hagin de tenir efecte fora del territori català.

»Títol II

Atribucions de la Generalitat de Catalunya

»Art. 7

La Generalitat de Catalunya podrà crear i sostenir els centres d'ensenyament, en tots els graus i ordres que cregui oportuns, sempre d'acord amb el que es disposa en l'article 50 de la Constitució, amb independència de les institucions docents i culturals de l'Estat i amb els recursos de la Hisenda de la Generalitat, dotada per aquest Estatut.

»La Generalitat s'encarregarà dels serveis de Belles Arts, Museus, Biblioteques, conservació de Monuments i Arxius, menys el de la Corona d'Aragó.

»Si la Generalitat ho proposa, el Govern de la República podrà atorgar a la Universitat de Barcelona un règim d'autonomia; en tal cas, aquest s'organitzarà com a Universitat única, regida per un Patronat que ofereixi a les llengües i a les cultures castellana i catalana les garanties recíproques de convivència, en igualtat de drets per a professors i alumnes.»

6. AVANTPROJECTE DE CONSTITUCIÓ DE CATALUNYA (1932)

«Títol I

Disposicions generals

»Art. 4

El català és la llengua pròpia de Catalunya.

»L'ús oficial del català i del castellà es farà de conformitat amb el que disposa l'article 2 de l'esmentat Estatut [Estatut de Catalunya de setembre de 1932].

»Títol VII
Ensenyament

»Art. 99

Sempre que el Govern de la Generalitat vulgui fer ús del dret establert en el paràgraf tercer de l'article 7 de l'Estatut per a concordar amb el Govern de la República el règim d'Autonomia de la Universitat de Barcelona, demanarà la deguda autorització al Parlament.»

7. ESTATUT INTERIOR DE CATALUNYA (1933)

L'Estatut Interior de Catalunya que desenvolupa l'Estatut i regula el funcionament de la Presidència de la Generalitat, del Consell Executiu i del Parlament, fou promulgat el 25 de maig de 1933.

«Art 3 (Títol I. Disposicions generals)

La llengua pròpia de Catalunya és la catalana.»

8. DECRET D'AUTONOMIA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

Decret signat l'1 de juny de 1933 per Niceto Alcalá Zamora y Torres, president del Govern de la República, i per Fernando de los Ríos Urruti, ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts.

»Art. 1

En cumplimiento de lo establecido por el artículo 7º del Estatuto de Catalunya, se otorga a la Universidad de Barcelona la autonomía solicitada por el Consejo de la Generalidad de Cataluña.

»Art. 2

La universidad de Barcelona estará regida en los sucesivos por un Patronato formado por cinco vocales designados por el Gobierno de la República y por otros cinco que designe el Consejo de la Generalidad de Cataluña. El Rector de la Universidad de Barcelona, elegido en la forma que preceptúe el Estado Universitario que esté vigente, formará parte de dicho Patronato en calidad de vocal nato [...].

»Art. 5

El Patronato establecerá el Estatuto de Autonomía de la Universidad, ateniéndose a lo preceptuado en el artículo 50 de la Constitución y en el 7º del Estatuto y garantizando la recíproca convivencia de las lenguas y cultura castellana y catalana en igualdad de derechos para profesores y alumnos, y sobre la base del respeto de la libertad de unos y otros a expresarse en cada caso en la lengua que prefieran.»

9. REDACCIÓ DE PROJECTE D'ESTATUT DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA
APROVADA PEL PLE DEL CONSELL DE CULTURA DE LA GENERALITAT

«Títol Tercer
Catalanitat de la Universitat

»Art. 8è

La llengua pròpia de la Universitat de Barcelona és la catalana. Els professors de llengua castellana tenen el dret d'usar la seva llengua en tots els actes acadèmics. El mateix dret es reconeix als alumnes que es trobin en cas contrari.

»Art. 9è

Podran a més donar-se ensenyaments en altres llengües sempre que la Junta Universitària o de la facultat ho considerin convenient.»

10. ESTATUT DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA (1933)

«Título Primero

»Art. 3

La Universidad Autónoma de Barcelona, ateniéndose a lo preceptuado en el artículo 49 de la Constitución de la República, en el 7º del Estatuto de Cataluña y en el 5º del Decreto del 1º de junio de 1933, albergará en recíproca convivencia las lenguas y culturas castellana y catalana en igualdad de derechos para profesores y alumnos, sobre la base del respeto a la libertad de unos y otros a expresarse en cada caso en la lengua que prefieran.»

11. REGLAMENTS DE LES PROVES D'INGRÉS A LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA (1933)

Text dels primers reglaments publicats en català i en castellà per la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 1933 i que foren aplicats en els primers exàmens d'ingrés del curs 1933-1934. Posteriorment foren modificats i aprovats el 1934.

«3. L'examen d'ingrés constarà d'unes proves comunes per a tots els aspirants, i d'altres d'especials de caràcter literari o científic, segons la Facultat en què es pretengui ingressar.

a) Interpretar i explicar per escrit (2 hores), en castellà, un text castellà.

b) Interpretar i explicar per escrit (2 hores), en català, un text català. En aquesta prova hi prendran part els alumnes catalans.

c) Traduir per escrit (2 hores) un text català. Aquesta prova afectarà els alumnes no catalans, que podran ajornar-la per espai d'un any, al final del qual podran sol·licitar la pròrroga per un altre any.

Els exercicis anteriorment enumerats, tenen per finalitat comprovar, no tan sols el domini instrumental dels idiomes, sinó el grau de formació intel·lectual de l'aspirant.»

APÈNDIX II: ARTICLES DE PREMSA⁴⁵

A) *Articles de premsa sobre el bilingüisme a la Universitat Autònoma*

20/XI/1931

El català en l'ensenyament (LP)

21/XI/1931

Associació Protectora de l'Ensenyança (LP)

20/XI/1931

El míting pro-catalanització (LP)

21/XI/1931

Míting pro-catalanització (LP)

45. En aquest segon apèndix aplego una bona part d'aquells articles de premsa —de qualsevol tendència— que tractaren de manera directa a) la qüestió de la llengua i el bilingüisme a la Universitat Autònoma (1931-1936), i b) l'estatus autonòmic de la Universitat (1931-1934). En són exclosos, doncs, altres articles també universitaris i del mateix període (inauguracions de curs, dimissió o presa de possessió dels rectors, obra antituberculosa,

12/II/1932

JOAQUIM BALCELLS: El dictamen sobre l'Estatut i l'ensenyament a Catalunya (LVC)

22/X/1932

JOAQUIM BALCELLS: Pompeu Fabra i la càtedra de Llengua Catalana a la Universitat (LVC)

4/VIII/1933

El problema de la cultura a Catalunya (EM)

8/VIII/1933

Per l'ensenyament en llengua materna (LP)

12/IX/1933

L'Estatut de la Universitat Autònoma (EM)

20/IX/1933

Ensenyar en català i ensenyar el català (EM)

21/IX/1933

La pretesa igualtat (EM)

22/IX/1933

AGUSTÍ ESCLASANS: Universitat de Barcelona (LH)

23/IX/1933

Qué pasa en la Universidad Autónoma? Hacia el fracaso del Patronato (ED)

4/X/1933

El català als instituts de segon ensenyament (EM)

18/X/1933

Notes breus (EM)

4/I/1934

GUIFRÉ BOSCH, La Universitat i l'idioma (UC)

17/I/1934

A. ROYO VILLANOVA, ¿Escuela catalana o escuela española? (LL)

23/I/1934

A. VILLAR DE SERCHS, ¿Es prou catalana l'escola a Catalunya? (LP)

manifestacions de les associacions d'estudiants, qüestions econòmiques, creació de seminaris, reglamentació sobre nomenament de professors).

En tot dos casos les dades són extretes directament, és a dir, després de la consulta directa del text publicat a la premsa. Pel que fa a la metodologia dono primer la data d'aparició de l'article, després, en versaleta, el nom i cognoms de l'autor en el cas que aquests constin, i, finalment, les sigles de la publicació: *La Publicitat* (LP), *La Veu de Catalunya* (LVC), *La Vanguardia* (LV), *Mirador* (M), *La Veu del Vespre*, (LVV), *El Matí* (EM), *La Humanitat* (LH), *Diario de Barcelona*, (DdB), *El Día Gráfico* (EDG), *El Diluvio* (EDi), *El Sol* (ES), *La Libertad* (LL), *Las Noticias* (LN), *El Noticiero Universal* (ENU), *L'Opinió* (L'O), *Universitat Catalana* (UC), *Informaciones* (I), *Renovación* (R), *El Debate* (EDe), *Solidaridad Obrera* (SO), *La Rambla* (LR), *Diari de Tarragona* (DdT), *Ahora* (A), *Luz* (L), *ABC*, *Diario de Madrid* (DdM), *La Nación* (LN), *El Noticiero Universal* (ENU).

- 2/VI/1934
JOSEP M. SOLER JANER, La nostra cultura? La pobra ventafocs (Clarisme)
- 2/VI/1934
Un document de la FNEC-La llengua catalana i els instituts de segon ensenyament (LH)
- 19/VI/1934
La enseñanza y el Estatuto Vasco (LL)
- 7/IX/1934
GIL VERNET, El fracaso del bilingüismo. La experiencia de la Universidad Autónoma de Barcelona (I)
- XI/1934
GIL VERNET, Los catalanistas rechazan la universidad catalana (R)
- XII/1934
GIL VERNET, El fracaso de la Universidad bilingüe. Necesidad de crear dos universidades (R)
- 3/XII/1934
El Patronato ha arruinado la Universidad de Barcelona (ED)
- 13/XII/1934
GIL VERNET, El fracaso del bilingüismo. Necesidad de crear dos universidades (R)
- 17/II/1935
A. ROVIRA i VIRGILI, El bilingüisme universitari (LH)
- 28/XI/1935
La enseñanza en la región autónoma (EN)
- 3/XII/1935
G. B. Ha parlat el «Comisari» d'Ensenyament a Catalunya i ha dit que «en las universidades deben darse las clases en castellano» (LP)
- 9/I/1936
ANGULO, La obra universitaria del separatismo catalán (ED)
- 9/X/1936
Acotaciones. Temas delicados
- 18/XI/1936
FLOREAL OCAÑA, Acotaciones. Temas delicados (SO)
- 22/XI/1936
Moments (DdB)
- 25/XI/1936
Las libertades regionales y la C.N.T. (SO)
- 1/XII/1936
FIDEL, L'ús del català (LR)
- 2/XII/1936
Text sense títol i sense signatura d'autor que respon a l'article anterior (SO)

B) *Articles de premsa sobre l'autonomia i la reforma universitàries*

5/XI/1931
ROVIRA i VIRGILI, La mitja universitat (LP)	15/VI/1933
La universidad de Barcelona. Constitución de un Patronato (LV)
7/XI/1931
FERRAN SOLDEVILA, La qüestió universitària (LP)	16/VI/1933
IGNASI AGUSTÍ, Els problemes de la Universitat (LVC)
7/XI/1931
Ui, quina por! (LP)	3/VII/1933
El Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona (LVV)
14/XI/1931
ROVIRA i VIRGILI, La universitat catalana (LP)	1/VIII/1933
El doctor Marañón afirma que la fórmula de un Patronato rector no es la más lógica y más acertada (ES)
15/XI/1931
FERRAN SOLDEVILA, Receptacles de calúmnies (LP)	1/VIII/1933
BOSCH GIMPERA, El problema de la Universitat (LV) publicat íntegrament a LP (2/VIII/1933) i a EM (3/VIII/1933)
20/XI/1931
ROVIRA i VIRGILI, Instrucció i autonomia (LP)	9/VIII/1933
El règim autòmic de la Universitat de Barcelona. Una conversa amb el mestre Fabra (LH)
21/XI/1931
FERRAN SOLDEVILA, El problema universitari (LP)	9/VIII/1933
Un advocat que ignora les lleis (EM)
13/X/1932
GUILLEM DÍAZ PLAJA, La Facultat de Filosofia i Lletres (M)	10/VIII/1933
FRANCISCO CASARES, El rector de la Universidad Central dice que no se puede entrar en el tercer curso de la República sin acometer la reforma (EDG)
27/XII/1932
FABIAN VIDAL, Demasiadas universidades (LV)	
4/VI/1933
BOSCH GIMPERA, Una carta oberta (LVC)	

- 18/VIII/1933
AMÉRICO CASTRO, Un recuerdo al libro de texto (ES)
- 22/VIII/1933
El separatismo hispánico (LL)
- 25/VIII/1933
Textos del Decret relatiu a la constitució del Consell Regional d'Ensenyament a Catalunya (LVC)
- 2/IX/1933
L'autonomia universitària o bé el servei de gat per llebre (DIC, Setmanari barceloní)
- 9/IX/1933
Estatuto de la Universidad Autónoma de Barcelona (DdB)
- 9/IX/1933
Estatuto de la Universidad de Barcelona (EDG)
- 9/IX/1933
Ha sido aprobado el Estatuto de la Universidad Autónoma de Barcelona elaborado por el Patronato universitario (ED)
- 9/IX/1933
L'Estatut de la Universitat Autònoma de Barcelona. Text íntegre del Decret d'Instrucció Pública (EM)
- 9/IX/1933
El Estatuto de la Universidad Autónoma (LN)
- 9/IX/1933
El Estatuto de la Universidad Autónoma. Manifestaciones del Rector (ENU)
- 9/IX/1933
L'Estatut de la Universitat Autònoma (L'O)
- 9/IX/1933
L'Estatut de la Universitat Autònoma (LP)
- 9/IX/1933
El text de l'Estatut de la Universitat Autònoma, publicat a «La Gasetta» (LVC)
- 10/IX/1933
La nova Universitat Autònoma (EM)
- 10/IX/1933
La organizaci3n de la Autonomía. El Estatuto de la Universidad de Barcelona (LV)
- 12/IX/1933
L'Autonomia Universitària (L'O)
- 14/IX/1933
GUILLEM DÍAZ PLAJA, L'Estatut de la Universitat (EM)
- 1/X/1933
ROSSEND LLATES, El bellugueig de la barbàrie (LP)
- 1/X/1933
Una carta de l'Associació Mèdico-Universitària (LVC)

- 3/X/1933
Glosses a l'Autonomia Universitària (LVC)
- 4/X/1933
El català als instituts de segon ensenyament (EM)
- 5/X/1933
J. BENAVIDES, La Universidad de Barcelona (A)
- 7/X/1933
Lo que, según don Pedro Bosch Gimpera, es y será la labor del Patronato de la Universidad Autónoma (LN)
- 12/X/1933
CARLES ARTUS, Un pas endavant. La Universitat que no ha de tornar (M)
- 12/X/1933
JOSEP M. de SAGARRA, La Universidad Autónoma (LN)
- 13/X/1933
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La Universidad Autónoma (ED)
- 15/X/1933
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La Autonomía universitaria (ED)
- 15/X/1933
A. QUINTANA i MARÍ, La Universitat Autònoma de Barcelona (DdT)
- 17/X/1933
Què és realment la Universitat Autònoma? Un enterviu amb el President del Patronat, Pompeu Fabra (L'O)
- 17/X/1933
El consejero de cultura. Una nota oficiosa (LV)
- 18/X/1933
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La Autonomía Universitaria (ED)
- 22/X/1933
GUILLEM DÍAZ PLAJA, La Universidad Autónoma de Barcelona (L)
- 20/X/1933
IRENE POLO, Què és realment la Universitat Autònoma. «Sense una Universitat així, Catalunya no tindria mai una llibertat de debò», ens diu el Dr. Xirau (L'O)
- 21/X/1933
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. Autonomía universitaria (ED)
- 21/X/1933
La Universidad Autónoma. El doctor Serra Hunter expone interesantes puntos de vista acerca de la nueva estructuración universitaria (LN)
- 22/X/1933
Temas de actualidad. Organización de la Universidad Autónoma. La

- igualdad de idiomas, el nombramiento de profesores numerarios, los planes de estudio (LV) 24/XI/1933
FISGENER, La Universitat Autònoma de Catalunya
- 25/X/1933 30/XI/1933
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La autonomía universitaria (ED) ANTONIO ROYO VILLANOVA, ¿Autonomía universitaria o dictadura catalanista? (ABC)
- 27/X/1933 8/XII/1933
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La autonomía universitaria (ED) El Estatuto catalán y la enseñanza (LL)
- 27/X/1933 20/XII/1933
IRENE POLO, Què és realment la Universitat de Barcelona? «D'una institució burocràtica n'hem fet una universitat de carn i ossos», ens diu el Dr. Joaquim Balcells (L'O) TOMÀS CARRERAS ARTAU, Sobre la Universitat Autònoma (UC)
- 29/X/1933 27/XII/1933
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La autonomía universitaria (ED) J. MORRO, La Universitat nova (LVC)
- 2/XI/1933 26/I/1934
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La autonomía universitaria (ED) JULIÁN MORALES, La Universidad de Barcelona está sujeta a la dirección de un Patronato cuya actuación es desastrosa (I)
- 9/XI/1933 28/I/1934
Las iniquidades de la Universidad Autónoma (ED) DOMÈNEC BELLMUNT, L'acte d'avui, a Badalona. L'artista del verb (un interviu-biografia amb Pompeu Fabra) (L'O)
- 12/XI/1933 31/I/1934
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico. La autonomía universitaria (ED) C. MORLANS i PUJOL, La Universitat Autònoma. La premsa rebentista (L'O)

- 1/II/1934
MIGUEL HERRERO BESADA, Comentarios de un escéptico, La autonomía universitaria (ED)
- 20/V/1934
GUIFRÉ BOSCH, Sobre l'autonomia universitària (LVC)
- 28/V/1934
Detención de miembros del Patronato Universitario (ECC). Vegeu la mateixa notícia a DdB, EdG, LL, EM, R, LV i LVC.
- 31/V/1934
C. MORLANS i PUJOL, Vida i prosperitat de la nostra Universitat Autònoma (L'O)
- 1/VI/1934
JOSÉ DE NAVARRA, Por la autonomía de la Universidad de Barcelona (EDe)
- 1/VI/1934
Per l'Autonomia de la Universitat (LVC)
- 2/VI/1934
CÉSAR VIGOR, Un vivero de separatistas: la Universidad Autónoma (LN)
- 3/VI/1934
Per l'autonomia de la Universitat (LVC)
- 5/VI/1934
La autonomía universitaria de Cataluña (EDe)
- 11/VII/1934
Esclavitud de la Universidad Autónoma (R)
- 18/VII/1934
La Universidad «Autónoma», vivero de enchufes (R)
- 31/X/1934
GIL VERNET, Hacia la solución del problema universitario. La creación de dos universidades (R)
- 27/XI/1934
La Universidad Autónoma y el Patronato. (I) Un interviú con el doctor Pi y Suñer (LV)
- 28/XI/1934
La Universidad Autónoma y el Patronato (y II). Un interviú con el doctor Pi y Suñer (LV)
- 4/XII/1934
El Estatuto y la Universidad de Barcelona (EDe)
- 11/XII/1934
La Universidad del Estado en Barcelona (DdM)
- 22/XII/1934
Del disuelto Patronato de la Universidad de Barcelona (ENU)

FONTS I BIBLIOGRAFIA

A. *Fonts utilitzades*

Arxiu Històric Universitari (secció Universitat Autònoma)

l·ligall A II	Estatuts. Reformes i reglaments
l·ligall A V	Secretaria. Estadístiques (1932-1935)
l·ligall A VII	Reglaments universitaris.
l·ligall B II v.2	Personal docent.
l·ligall E XIII v.1	Exàmens d'ingrés a la Universitat
l·ligall I I-II	Seminaris universitaris
l·ligall A III	Actes sessions del Patronat (1933-36)

Caixa 1	Cens escolar de facultats (1932-1934)
Caixa 2	Polèmica sobre l'autonomia universitària
Caixa 3	Dades estadístiques (1932-1933)
Caixa 5	Creació i constitució del Patronat
Caixa 6	Reforma dels estatuts

B. *Bibliografia*

II CONGRÉS UNIVERSITARI CATALÀ: Conclusions aprovades. Barcelona, abril de 1918.

ACTES DEL II CONGRÉS UNIVERSITARI CATALÀ. (Barcelona, 10-15 d'abril de 1978) Ponències, comunicacions, conferències. Edicions 62, Barcelona, 1980:

— M. BROGGI: «Universitat Autònoma de Barcelona (1932-1939): Facultat de Medicina».

— A. RIBAS i MASANA: «Constitució, Estatut d'Autonomia i Universitat als anys trenta».

La autonomía de la Universidad de Barcelona, Barcelona, 1935.

BAETENS BEARDSMORE, Hugo: *Principis bàsics del bilingüisme*, Trad. de Mireia Aragay i presentació de Miquel Strubell i Trueta, Edicions de La Magrana, Barcelona, 1989.

BALCELLS, Albert: *Història del nacionalisme català. Dels orígens al nostre temps*, col·lecció «Textos i Documents», 11, Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions, Barcelona, 1992.

BORI i ALCAÑIZ, Ramon; CORTADA i CORREDOR, Joan; PUJADAS i MARTÍ,

- Xavier: «Autonomia universitària i autonomia nacional: el catalanisme en el segon Congrés Universitari Català» dins *Història de la Universitat de Barcelona*. I Simposium, Barcelona 1988, PPU, pàg. 287-298.
- CAUDET, F.: *Historia política de Cataluña*, Producciones editoriales, Barcelona, 1978.
- CULLA i CLARÀ, Joan B.: *El catalanisme d'esquerra (1928-1936)*, Curial, «Biblioteca de Cultura Catalana», núm. 25, Barcelona, 1977.
- DEULOFEU i POCH, Josep: *A propòsit de la catalanització de la Universitat de Barcelona. Conferència pronunciada el 22 d'abril de 1932*.
- FERRER i GIRONÈS, F.: *La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui*, Edicions 62, Barcelona, 1985.
- GALÍ, Alexandre: *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya (1900-1936)*. L.I: La llengua. Entitats defensores i propagadores; L.IX: Ensenyament universitari, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, 1979.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. Departament de Cultura: *La Universitat de Catalunya*. Report del Comissari-Rector accidental. (Barcelona 20 d'octubre-28 de desembre de 1936).
- GONZÀLEZ CASANOVA, J.A.: *Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)*. Documents, Curial, «Documents de Cultura», Barcelona, 1974.
- MARAGALL, Jordi: *Balanç de la Universitat Autònoma*, Ed. Nova Terra, Barcelona, 1969.
- ROIG ROSSICH, J. M.: *L'Estatut de Catalunya a les Corts Constitucionals, 1932*, Ed. Curial Barcelona, 1978.
- ROSSELL, Mercè: «La política educativa de la Generalitat (1931-1936)», dins *Educació i Autonomia a Catalunya*, «Sèrie seminari», 5, Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, 1979, pàg. 7-12.
- SECO SERRANO, Carlos: «Américo Castro y la Universidad Autónoma Catalana», dins *Vinetas históricas*, Madrid, 1983, Espasa Calpe, pàg. 412-420.
- SOLDEVILA, Ferran: *Història de la proclamació de la república a Catalunya*, Curial, Barcelona, 1977, amb pròleg de M. Coll i Alentorn i introducció i recull documental de Pere Gabriel.
- TORRE, Antoni de la: *Documentos para la historia de la Universidad de Barcelona*, Barcelona, 1971.
- VALLVERDÚ, Francesc: «L'edició catalana de 1923 a 1930», *Els Marges*, núm. 9, Barcelona, 1977.
- UNIVERSITAT DE BARCELONA: *Commemoració del 50è aniversari de la Uni-*

- versitat Autònoma de Barcelona de 1933*, dins l'acte inaugural del curs 1983-84 de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 5 d'octubre de 1983.
- Jordi MARAGALL: «Antecedents de la Universitat Autònoma de Barcelona de 1933» (pàg. 5-16).
 - Enric FREIXA i PEDRALS: «Quinze mesos de Patronat (juliol del 33 a octubre del 34)» (pàg. 17-37).
 - J. ALSINA i BOFILL: «La Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de 1933» (pàg. 39-47).
 - Joan MALUQUER DE MOTES: «El Patronat de la primera Universitat Autònoma i els estudiants» (pàg. 49-57).
- UNIVERSITAT DE BARCELONA: *Projecte d'Estatut de la Universitat de Barcelona*. Ponència del comissariat nomenat pels honorables senyors president de la Generalitat de Catalunya i ministre d'Instrucció Pública del Govern de la República Espanyola. Barcelona 1931.
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA: Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia. Organització, règim d'estudis i programa de cursos per a l'any 1933-1934.
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA: Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia. Organització, règim d'estudis i programa de cursos per a l'any 1934-1935.
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA: *Anuari 1934-1935 de la Universitat Autònoma de Barcelona*.

